

ӘОЖ 329.78(574)

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ЖАСТАР САЯСАТЫ

Қабылқанова Аяжан Бекболатқызы

Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ-нің журналистика және саясаттану факультеті,
саясаттану мамандығының 4 курс студенті,
Ғылыми жетекші – Көпежанова Дана Едігеқызы

Мақалада Қазақстан Республикасының жастар саясаты, негізгі қағидалары, жастардың қоғамдағы рөлі, жастар саясатының дамыту жолдары және кезеңдері қарастырылған. Жастар саясаты түсінігіне анықтама берілген.

Жастар саясатын құрудың, оны ұйымдастырудың тәртібі, қағидаларын қамтудың мемлекеттік және аймақтық қалыптастырудың тәртібін қарастырған. Мемлекеттің жалпы әлеуметтік саясатының маңызды және ерекше құрамдас бөлігі болып табылатын жастар саясаты жас азаматтардың мүдделері мен әлеуетін іске асыруға ықпал ететін нақты жағдайлар, ынталандырулар мен нақты тетіктер жасауға, олардың қабілеттерін ашу және өмір жолын таңдау үшін мүмкіндіктер жасауға, қоғамның прогрессивті демократиялық дамуына ұмтылатын қоғамдық күштерді шоғырландыруға бағдарланған жастар ұйымдары мен қауымдастықтарды қолдауға бағытталған саяси қызмет ретінде айқындалады.

Кез келген елдің болашағын жарқын етуде осы елдің жастарының даму деңгейі, білімі мен білігі, жалпы өмірлік позициясы маңызды роль атқарады. Себебі, біршама уақыттан соң тап осы жастар ел тұтқасын ұстап, экономика мен бизнестегі, мәдениет пен білім саласындағы басты бағыттарды басқаруға, қоғамға қызмет етуге келеді.

Бүгінгі күні елімізде мемлекеттік жастар саясаты жоғары деңгейдегі мәселе ретінде қаралуда және осы бағытта ауқымды шаралар жүзеге асырылуда. Мемлекет басшысы Н. Назарбаев сәуір айында Қазақстан халықтары ассамблеясының XIX сессиясында Жастар саясаты бойынша арнайы Комитет құруды тапсырды. Осы тапсырма жүзеге асырылып, халықаралық тәжірибені зерттей келіп, 38 штаттық бірлігі бар Комитет өз қызметін бастап кетті. Жастар саясаты бойынша Комитет жастар саясатының әдістемелерін жасап, оны жоспарлаумен, нормативтік жағынан қамтамасыз етіп, оны іске асыруды, мемлекеттік органдардың жастар саясаты саласындағы жұмысын үйлестірумен, мониторинг жүргізумен шұғылданады. Елбасы тапсырмасын орындау мақсатында «2020 жылға дейінгі мемлекеттік жастар саясаты тұжырымдамасы» жасақталды [1]. Бұл маңызды құжат еліміздің болашағына және мемлекетімізді ертең өз қолымен қалайтын жастардың қазіргі жағдайын жақсартуға арналған. Тұжырымдама Қазақстанды дамытудың 2030 жылға дейінгі стратегиясының, ҚР дамытудың 2020 жылға дейінгі стратегиялық жоспарының, үдемелі индустриялық инновациялық дамудың мемлекеттік бағдарламасының негізгі ережелеріне жауап береді және Мемлекет басшысының Қазақстан халқы ассамблеясының XIX сессиясында, ҚР Президентінің «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам» бағдарламалық мақаласында берген тапсырмаларына сәйкес әзірленді [2].

Жастар – келешегіміздің негізі ретінде өз білімімен, жасампаз еңбегімен және күш-жігерімен өз болашағын құрудың жаңа мүмкіндіктерін алуы қажет. Олар ХХІ ғасырдағы Жаңа Қазақстанды - дамыған, бәсекеге қабілетті және әлемдегі сыйлы мемлекетті қалыптастыруды белсенді жалғастыруы қажет. Тұжырымдама — жастар саясаты дамуын бағамдайтын маңызды идеологиялық құжат. Тұжырымдаманың басты идеясы - жастар саясатының келесі кезеңіне өту. Егер алдыңғы осындай құжат жастарды қоғамдық-саяси үдерістерге тартып, ұйымдасқан жастармен (негізінен, оқушы және студент жастармен) жұмыс жасауды бағдар тұтса, қазіргі тұжырымдама ең алдымен бұрын ұзақ уақыт шеткері қалып келген жастармен жұмысқа бағытталатын болады. Бұл - жұмысшы жастар, ауылда тұратын, оралмандар, мүмкіндігі шектеулі азаматтар. Осыған орай тұжырымдаманың негізгі мақсаты: әрбір қазақстандыққа қоғам мен мемлекетті дамытуға бағытталған жан-жақты тұлға болып қалыптасуы үшін тең жағдай жасау. Жаңа тұжырымдама жастар саясатын іске асырудың жаңа кезеңін бастауға негіз болды [3].

Құжатта ауыл жастары, отансүйгіштік сезімді жалаң жерде емес, нақты іспен насихаттап, жастардың бойына сіңіру ұстанымдары көтерілген. Сонымен бірге жастардың тұрғын үй мәселесін шешу, оладың жұмыспен қамтылуы бойынша нақты шаралар көрсетілген. Жастар арасында еріктілер қозғалыстарын дамыту мен жастарға әлеуметтік баспалдақтар құру мәселелері де қарастырылуда. Тұжырымдама шеңберінде алғаш рет жастар ұйымдарының кадрлық әлеуетін ұлғайту, олардың біліктілігін арттыру және осы саладағы кадрлардың тұрақтамау жағдайын төмендету жөнінде шаралар қолданылуда. Жастар саясатында бәрінен бұрын жастар кәсіпкерлігі, олардың жалпы кәсіпкерлер арасындағы үлесін арттыру мәселесі қойылады.

Жастардың қоғамдық-саяси рөлі ауқымды реформалар кезінде күшейюі барлық халыққа тән. Себебі, жастардың жаңа жағдайға бейімделуі немесе жаңашылдыққа ұмтылысы жоғары деңгейде болғандықтан қоғамдағы өзгерістерден шет қала алмайды. Жалпы қоғамның дамуы, болшағына деген сенімді көзқарастың қалыптасуы сол қоғамдағы жастар және жастардың әлеуметтік-мәдени ұғымдық болмысымен тікелей байланысты. Осы орайда шығыс елдері аға ұрпақтың тәжірибесіне сүйенсе, Солтүстік Америка мен Батыс Еуропалық елдер жастарға көп үміт артады [4]. Сондықтан жастардың

санасындағы «құндылық» ұғымын дұрыс қалыптастыру елдің болашағын айқындайтын факторлардың қатарына жатады. Адамзат өркениетінің бүгінгі мен болашағы көп жағдайда жастардың әлеуметтік белсенділігіне қатысты екені даусыз. Сондықтан жастардың жетілуінің сапалық деңгейі де, жастарға деген жаңа көзқарастың қалыптасуы да үш бірдей фактордың - жастар белсенділігінің қалыптасуының әлеуметтік-мәдени алғышарттары мен жастар саясаты, оның мәдени бетбұрыстарының жиынтығынан және қазіргі кездегі жастардың белсенділігінің әлеуметтік-мәдени болмысына тәуелді болуымен байланыстырылады.

Әлеуметтік саясатты құраушы бөлшектердің өзара қатынасын, маңызы мен мінезін түсінбейінше, философиялық тұрғыдан оның қайшылықтарын сараптамайынша, қоғамда орын алып жатқан жаңару мен қоғамдық құбылыстарды толық игеру мүмкін болмайды. Осыған орай жастардың бейімделуі, әлеуметтік қорғалуы, еңбек, шығармашылық және мәдени белсенділігі мемлекет саясаты шеңберінде жүргізіліп отырған істерге бағытталуы тиіс. Ұлттың тағдырын өз мойнына алған мемлекет, жастарға қатысты өз алдына нақты міндеттер қойып отыр. Жастардың әлеуметтенуі қазіргі қоғамда болып жатқан процестерден тыс жүре алмайды. Бұл процесті бір арнаға түсіру үшін жаңа мемлекеттік жастар саясатын тереңірек жетілдіру қажет. Бұл қоғамның реформалануы тұсында жас ұрпақтың нарықтық қатынасқа ерте бейімделуіне әсер етеді. Олай болса қоғамдағы жастар мәселесі оның мемлекетінің мәселелерінен бөліп қарау мүмкін емес. Сондықтан мемлекеттің қызметінің басты бағыттарының әрі басым бағыттарының бірегейі жастар саясаты болып отырғаны Қазақстан Президентінің әр жылғы халыққа Жолдауынан көрініс табуда. Мемлекеттік жастар саясаты елдің әлеуметтік-мәдени дамуының негізі болып табылады. Жастар саясаты өз кезегінде кез-келген елдің басты басымдығы. Өйткені жастар саясатының өзі жастардың қоғамдағы әлеуметтік, экономикалық, саяси, құқықтық, мәдени-рухани мәртебесін сақтау әрі қорғау шаралары жүйесі, осы тұрғыдағы мемлекеттік және қоғамдық органдардың қызметі болып табылады. Сондықтан еліміздің жастарын ұлтжандылыққа, адамгершілікке, білімділікке, өркениеттілікке тәрбиелеу біздің ең басты құндылықтарымыздың бірі болмақ. Қоғам табиғи, әлеуметтік және мәдени жақтарынан өзін жас ұрпақ арқылы қалыптастырды. Жастар белгілі бір жүйеде мемлекеттің болашағын құрайды, сондықтан да оның көңіл күйі, тәртібі мен хал-ахуалы қоғамдағы жалпы саяси және әлеуметтік-психологиялық жағдайдың өлшеуші барометрі ретінде танылады. Патриотизм, адамгершілік, шеберлік, жауапкершілік сияқты жеке қасиеттерді иеленуге ұмтылу жас қазақстандықтар үшін алға қойылуда. Сонымен, жастар саясатының *ресурсын, мәдениеті мен ғылыми білімін, ұрпақтың саны мен сапасын, оның өмірінің деңгейін* анықтайтын бағдарлар, екіншіден, еліміздің қауіпсіздігі мен ұлттық үйлестігін сақтау және дамытуға кедергі болатын теріс салдарды шектеу - әрбір мемлекет үшін маңызды мәселе.

Қазақстан Республикасының жастар саясаты мына қағидаларға сүйенеді:

- Конституцияда және халықаралық келісімдерде бекітілген адамның негізгі құқығы мен еркіндігін сақтау;
- Нәсілі, тілі, діні, жынысы, этникалық және әлеуметтік шығу тегіне және мүліктік жағына қарап жіктеуге жол бермеу;
- Жеке адам мен мемлекеттің мүддесін үйлестіру, биліктің барлық саласының, қоғамдық ұйымдар мен топтардың ықпалын топтастыру;
- Халықаралық талапты орындау, көші-қон процесін реттеу барысында әлеуметтік, экономикалық, саяси тұрақтылық пен этносаралық, дінаралық келісімді қамтамасыз етуде ұлттық мүдденің басымдылығын ескеру.

Жастардың қоғамдық саяси потенциалының болмысы мен мазмұнын қазіргі кездегі зерттеушілердің көпшілігі «өз қызығушылықтары мен қажеттіліктеріне сәйкес саяси өмірге араласу» қабілеттіліктерінің жиынтығы деп қарастырады. Қызығушылық әдетте қоғамның қажеттіліктерімен сәйкес болады. Бұл кездегі потенциал құрылымын құндылықтық бағдар, бейімділік, мақсатын таңдау мен оған жету құралдарын бағалау,

мотивациялық бағдар жиынтығы деп қарайды [5]. Әрбір жаңа буынның потенциалын көрсету кезінде сол кездегі нақты тарихи жағдайларда нақты қоғамның әлеуметтік және мәдени қажеттіліктерімен байланыстырып қарау қажет.

Барлық елдердің саясатында жастардың қолдауына ие бола білу аспектiсi аса мыңызды болып табылады. Бұл заңдылық әрбір елдің идеологиясына, оның ішінде жаңадан құрылып жатқан елдің де идеологиясына негіз болады. Бұған дәлел ретінде өткен ғасырдың 30-жылдарында АҚШ-та жүргізілген Франклин Рузвельттің жастар бағдарламасын алсақ болады. Жас американдықтардың ұжымдық-патриоттық санасын ту етіп көтеріп, ұтымды жоспарланған қоғамдық жұмыстар жүйесімен елді қысылтаяң шақтан алып шықты. Жапон билеушілері де осы тектес жобаны пайдаланған болатын. Дәстүрлі жапон құндылықтары мен жапон ұлтының өзіндік ерекшеліктеріне байланысты жастар жаңа ақпараттық өркениетті қалыптастыруға жұмылдырылды [6].

Жастар саясатын қалыптастырудың рухани факторлары бос уақытты дұрыс ұйымдастырумен байланысты. Жастар саясатының негізгі бағыттарының бірі жалпыадамзаттық және ұлттық құндылықтарының негізінде жастарға тәрбие беру саласындағы мәселелері шешу болып табылады. Жастар саясатының мақсаты өсіп келе жатқан ұрпақтың рухани даму саласындағы жастардың еркін тұлғасын іске асыру болуға тиіс.

Қорытынды

«Жастық шақ – ерлік жасайтын шақ» демекші, жастардың көзінен ұшқын көрініп, мемлекеттің дамуы үшін қолдан келгенінше жұмыс істесе, ол өздерінің болашағына жақсы. Жастар мәселесі - өте күрделі мәселе. Мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы, жалпы мемлекет тарапынан алынып жатқан жасампаз шаралар жастар арасында қолдау тауып, жастарымыз барлық мүмкіндіктерді толық пайдаланып, ел болашағына аянбай қызмет етеді деген сенім мол. Ұлттық және жалпыадамзаттық мүдде тұрғысынан жастардың белсенділігінің қалыптасуында ұлттық менталитет, патриоттық сезімдермен қатар дүниеге көзқарастық ұстанымдар мен діни сенімдердің де алатын орны ерекше. Сол себепті де, қазіргі кездегі жастардың ұлттық мәдениеттегі үлесі орасан. Себебі ұлт болашағы, қазақ халқының дәстүрінің жалғасы осы жастардың бойындағы ұлттық сана-сезім мен дүниетанымына тікелей тәуелді. Сондықтан мектептерде, кәсіби білім беру саласында және жоғары оқу орындарында ұлттық-рухани құндылықтарымызды көбірек жастарға жеткізіп, зиянды ағымдар мен теріс пиғылды ұйымдардан сақтандырған дұрыс. Қазақстан елі үшін өзінің әлеуметтік өміріндегі рухани-моральдық құндылықтарын сақтап, жаңғыртып күшейту мәселесі әлемдік жаппай жаһандану заманында өз бет-бейнесін, ішкі әлеуеті мен қайталанбас ұлттық болмысын еш нұқсансыз әрі дамыған күйде ұрпақтан-ұрпаққа жеткізіп отыру мақсатында басымдылық алуы тиіс.

Әдебиеттер:

1. "Қазақстан 2020: болашаққа жол" Қазақстан Республикасы мемлекеттік жастар саясатының 2020 жылға дейінгі тұжырымдамасы

<http://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1300000191>

2. «Қазақстанның әлеуметтік жаңғыртылуы: Жалпыға Ортақ Еңбек Қоғамына қарай 20 қадам».

https://www.inform.kz/kz/nursultan-nazarbaev-kazakstannyn-aleumettik-zhangyrtylyu-zhalpyga-ortak-enbek-kogamyna-karay-20-kadam_a2478341

3. <http://khobda.aktobe.gov.kz/kk/node/3636>

4. Майлыбаев Б. Государственная молодёжная политика – важнейший фактор реформ. // Столичное обозрение, 1999, 22 января. - 7с.

5. Мургабаева А.С. Қазақ мәдениетіндегі ұлттық ойындардың ерекшеліктері мен рәсімдік негіздері // филос.ғыл.кан. ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған дисс...авторефераты. –Алматы, 2006. – 18 б.

6. Леванов Е. Общественно-политический потенциал молодежи: состояние, проблемы и пути реализации. (Опыт социологического анализа), Диссертация на соискание учёной степени доктора социологических наук в форме научного доклада, Москва, 1990. - 8 с.

7. Хатаяма И. Цвет сакуры //Япония, 1987. - С. 17-21.